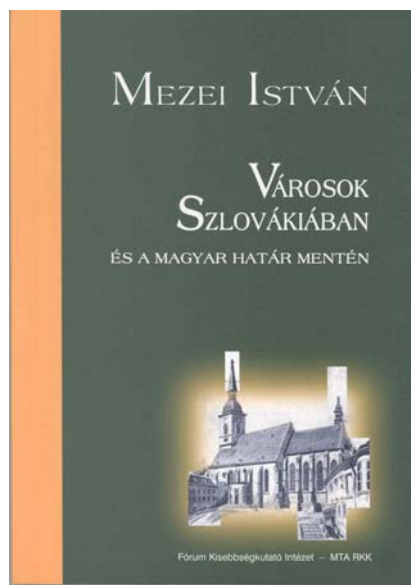

A Felvidékről és Felső-Magyarországról a számok tükrében

Mezei István: *Városok Szlovákiában és a magyar határ mentén*. Fórum Kisebbségkutató Intézet, MTA RKK, 2008, 175 old.

A XXI. század elején menő dolog könyvet, de legalább blogot írni. Suttyo médiasztárok, analfabéta újgazdagok, középszerű és tehetségtelen politikusok ragadnak tollat vagy billentyűzetet, vagy mondják diktafonba rejtett titkaikat, nagy leleplezéseiket, a bulvárolvasó igényeit kielégítő balgaságokat. Elhatalmasodott az íráskedv, és mindent előtt a „terméket” népszerűsítő, vásárlásra buzdító agresszív promóció. Ily körülmények között az értékes opusok néha a háttérbe szorulnak, megjelenésükről jóformán alig-alig értesülhetünk, szerzőjük pedig visszhangtalanul az ismeretlenségben marad. Talán még a középkori körülmények is jobbak voltak a maiaknál, hiszen „akkoriban még nem léteztek tudományos folyóiratok, és – boldog kor! – könyvszemlék és ismertetőik sem; ám a tudományok művelői élénk levelezésben álltak egymással, s a hírek és újdonságok igen gyorsan eljutottak a művelt világ legrejtettebb zugaiba is” (Arthur Koestler). Hasonló sors vár/hat a recenzor górcsője alá vett a szó szoros értelmében általános műveltséget nyújtó kötetnek is, amely halk szavú, szerény szerzője művéről a következőket írja: „Ajánlhatnám ezt a könyvet gyermekeimnek, mondván, kíváncsian várom, vajon ők hogyan értelmezik a körülöttük lévő világot, hiszen minden generáció kötelessége a kíváncsi reagálás. Ajánlhatnám ezt a könyvet nagyívű gesztussal a Kárpát-medencében élőknek, hiszen olyan viharos átalakuláson mentünk keresztül mindannyian, és kötelességünk erről beszélni.”

A kötet *Előszó*ból, *Bevezetés*ből és öt fejezetből áll. Az *Előszó*ban értesülünk a kötet szerkezetéről: „A dolgozat a réginek és az újnak az összevetésével indul, hogy bemutassa a megváltozott viszonyokat, majd az együttműködés végre újból benépesülő tereit járja be”. A *Bevezetés*ből értesülünk, hogy honnan származik, valamint mióta használják a Felvidék megnevezést, majd egy rövid időutazás veszi kezdetét. Megtudjuk, hogy a szlovák nemzetfejlődés jóval elmaradt a térségben élő népekre – csehekre, németekre – jellemző XIX. század elején kezdődő un. belső elhatárolódástól, amikor az önrendelkezésre hivatkozva e

kisebbségek létrehozták saját oktatási, igazságszolgáltatási, politikai és közigazgatási párhuzamos rendszereiket. Ebben az időben a szlovákság az egységes nyelv kialakításával volt elfoglalva.

A felvidéki városok Trianonig gyakorlatilag magyar és német karaktereket hordoztak, míg a szláv nyelvű lakosság vidéken élt. Érdemes megjegyezni, hogy a Felvidéken a jellegzetes várostípus a kis lélekszámú város volt. A monográfia a továbbiakban az 1910-es népszámlálás adatait mutatja be: a felvidéki 15 vármegyében több mint három millió lakos élt, ebből 35,13% magyar, 54,34% szlovák, 7,1% német, a többi pedig rutén, lengyel, cseh-morva stb. Ezek után a városok demográfiai jellemzőinek bemutatása következik

A Felvidék mai városszerkezete – mutat rá a szerző – az új hatalomnak a közigazgatásban hozott változásaihoz kötődött, így nagyjából 1930-ig kialakult. 1910 és 1930 között a városok száma 39-ről 77-re emelkedett, ami az új politikai elit államalkotó céljait – a városok erős szlovakizálását – hívatott tükrözni. Az azóta eltelt három emberlő alatt sem duplázódott meg a városok száma. A fejezet a második világháborúig lezajló (cseh)szlovák honfoglalás lépéseinek, valamint a szocialista (cseh)szlovák városépítés jellegének bemutatásával végződik.

Külön fejezetet szentel a szerző a független Szlovákia megalakulása utáni helyzet tárgyalásának. A települések szerkezet-alakulásában a rendszerváltás csak részben szüntette meg (erre még visszatérünk) a központi, pártirányítású tervezést, de a piaci körülmények és „a szabad akaratú döntések kiteljesedése” következtében, zömmel anyagi természetű, új korlátozó tényezők jelentkeztek. A szocialista városok alacsonyabb urbanizációs foka a felvidéki településekre is vonatkozik, és a Szelényi Iván szerint ezt bizonyító három tényező – kisebb változatosság, alacsonyabb területkihasználtság, kisebb mértékű városi szélsőségek – ebben az esetben is megtalálható.

Egy évtized alatt (1991-2001) ellentétes irányba mutató változások mentek végbe: miközben abszolút értékben nőtt a városlakók száma, 46 város népessége csökkenő tendenciát mutatott. E jelenséget a szerző geopolitikai, közigazgatási, közlekedési és nem utolsó sorban identitásbeli okokra vezeti vissza.

Eredeti a *Szándékos regionalizálás – szerves regionalizálódás* c. fejezet, melyben az elmúlt másfél évtized szlovakizálásának különböző térben kivetíthető elképzeléseit ismerhetjük meg, ui. „politikai rendszerektől függetlenül egy olyan hálózat kiépítésére törekedtek, ami az új ország megtartásának bizonyítéka lesz”. Megtudjuk, hogy ennek érdekében a 90-es évek elején a Mečiar-féle elképzelést kívánták megvalósítani, mely szerint Pozsony maradt volna a politikai-adminisztratív központ, de a funkciók térbeli kiterítése révén Besztercebánya lett volna az ország pénzügyi, míg Kassa a gazdasági centrum. Az uniós bővítés azonban más irányba tolta a tervezett egyensúlyt: a XXI. század elejétől kezdve egy Bécs-Pozsony polarizációs központ kialakítása kezd körvonalazódni (időközben Bécs-Pozsony-Győr aranyháromszögről is írtak, de ez inkább magyarországi regionalizmus-szakértők álma lett volna). A fejezet a közigazgatás 1996-os és 2002-es átszervezését és az így kialakult kerületek rövid bemutatásával végződik.

A kötet utolsó része a határ mentén található járások, kistérségek és városok adatait tartalmazza, bemutatja a határ közelében, hol a magyar, hol a szlovák oldalon futó városvonalat, és végül a kapcsolatok alakulását és az együttműködések típusait. A kötet egy magyar-szlovák városnévtárral és egy igen változatos bibliográfiával végződik.

A szerző az utolsó oldalon így zárja ajánlását: „Szlovákiáról egyre több könyv, szakcikk, dolgozat, írás jelenik meg. Hátha megtalálja ez a kiadvány is a helyét közöttük”. Megtalálta.

Géczi Róbert